

Радченко Ю.В., студентка 2-го курсу факультету соціології і права Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут»
Науковий керівник: викладач кафедри публічного права Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут» **Іщенко В.В.**

Право на евтаназію за законодавством країн Європи

У міжнародному праві протягом останніх років питання про евтаназію залишається вельми актуальним, перш за все, внаслідок посилення інтересу до нього у правовій доктрині та практиці деяких держав. Як це нерідко буває в міжнародному регулюванні прав людини, джерелом юридичної моделі поведінки є національне законодавство. Сьогодні цей факт визнають усі міжнародні органи по захисту прав людини, і тому для більш повного аналізу необхідно також звернутися до національного законодавства окремих держав.

Сам термін «евтаназія» в XVII ст. ввів англійський філософ Ф. Бекон (1561-1626 рр.), позначивши ним легку й безболісну смерть [1, с. 75].

У XIX-XX ст. проблема евтаназії отримала новий зміст і придбала міжнародне значення. У жовтні 1987 р. в Іспанії 39 Всесвітня медична асамблея прийняла Декларацію про евтаназію, у якій остання як акт навмисного позбавлення життя пацієнта навіть на прохання його самого або на підставі подібного прохання його близьких була визнана неетичною. Проте це не виключає необхідності поважного ставлення лікаря до бажання хворого не перешкоджати перебігу природного процесу вмирання [2, с. 127].

Піонером легалізації добровільної смерті в Європі стали Нідерланди. Історія її розпочинається з 1973 р., коли нідерландський суд засудив лікаря, який убив свою матір, до тижня тюремного ув'язнення. Цей випадок послужив прецедентом для визнання в 1984 р. Верховним судом Нідерландів добровільної евтаназії прийнятною. Таким чином, якщо лікар виконував вимоги інструкції, складеної Королівською медичною асоціацією, він міг не боятися кримінальної відповідальності. Природний розвиток легалізації цього процесу закінчився ухваленням у квітні 2001 р. відповідного закону про легалізацію евтаназії (будь-якої з її форм), який набрав чинності 01.01.2002 р. [3]. Цим законом встановлюються обов'язкові для виконання лікарями критерії, за яких існує можливість здійснення евтаназії. Лікар зобов'язаний:

- переконатися, що прохання пацієнта добровільне й обдумане;
- упевнитися, що страждання пацієнта нестерпні й немає жодної перспективи поліпшення стану його здоров'я;
- інформувати пацієнта про його стан на даний момент і про подальший прогноз;
- прийти разом з пацієнтом до висновку, що немає іншої альтернативи;
- проконсультуватися ще хоча б з одним незалежним фахівцем, який повинен оглянути пацієнта й дати письмовий висновок;
- надати належні медичне обслуговування й увагу при здійсненні евтаназії [4].

Так звана інформована згода пацієнта, тобто рішення, засноване на володінні повною інформацією про стан свого здоров'я, за голландським законодавством може бути виражена усно або письмово.

Бельгія стала другою країною в Європі, що легалізувала евтаназію [5]. Закон, що набув чинності 23.09.2002 р. і заснований перш за все на нідерландському досвіді.

Нідерландський закон визнає рівною в юридичному значенні письмову й усну форми заяви з проханням про евтаназію, бельгійський же тільки письмову. Нідерландським законом діти від 16 до 17 років визнаються правоспроможними для відповідного вирішення про закінчення свого життя, батьки також повинні брати участь у цьому процесі. Рішення дітей від 12 до 16 років вимагає обов'язкового схвалення батьками (опікунами). У бельгійському ж законі що стосується віку, йдеться лише про емансипований молодший вік без чіткого пояснення, що мається на увазі.

Цікавий досвід щодо даної проблеми можна почерпнути із законодавства Швейцарії, в якому не має конкретного закону про декриміналізацію евтаназії. Проте її Кримінальний кодекс (ст.114) визначає, що особа, яка вчинила вбивство із співчуття до жертви, не підлягає покаранню. А в ст.115 цього Кодексу вказується, що зазначене діяння, вчинене з егоїстичного мотиву, тягне за собою покарання. Ця стаття, починаючи з 1942 р., застосовувалася тільки одного разу, і тоді її метою було звільнення від покарання особи, яка надала іншій особі знаряддя для здійснення самогубства. Тепер за допомогою цієї статті намагаються легалізувати евтаназію, що не відповідає намірам законодавця. Однак допомога у здійсненні самогубства («суїцид, що асистується») у Швейцарії залишається безкарним діянням.

У 2004 р. Франція стала третьою європейською країною, яка легалізувала евтаназію. Депутати Національних зборів країни практично одноголосно схвалили законопроект, що легалізує пасивну евтаназію. Прийнятий французькими парламентаріями закон, правда, ще не дозволяє застосовувати евтаназію як таку, але дозволяє на прохання важко хворого припинити лікувати його. До прийняття такого несподіваного рішення законодавців Франції підштовхнув той факт, що багато безнадійно хворих французів, по-перше, користувалися цим, вдаючись до послуг медиків з сусідніх країн, а по-друге, що деякі лікарі з самої Франції давно вже практикували евтаназію, але не відкрито.

Розглянуті вище випадки легалізації евтаназії послужили поштовхом для розвитку подібних ідей і в інших країнах. Так, у Великобританії у 2002 р. почала свій розвиток поширена на весь світ справа Diane Pretty v. UK, остаточне рішення за якою виносив уже Європейський суд з прав людини. Апеляція цієї жінки про евтаназію з посиланням на п. 1 ч. 2 Закону про суїцид 1961 р., де самогубство не визнається злочином, була відхилена Палатою лордів парламенту Великобританії. Проблема полягала в тому, що через свою хворобу Діана не могла вчинити суїцид без сторонньої допомоги, а згідно з місцевими законами допомога в

самогубстві карається чотирнадцятирічним ув'язненням. Діана звернулася до Європейського суду з прав людини з проханням звільнити її чоловіка від можливого покарання.

Розвиток і рішення у справі Diane Pretty говорять про неприйняття концепції активної евтаназії як судовими органами Великобританії, так і Європейським судом з прав людини, який, зокрема заявив, що держава зобов'язана забезпечувати захист життя людини.

У більшості країн Європи евтаназія все ж таки залишається кримінально караним злочином. Проте в дефініції статі кримінального закону цей термін не застосовується, а використовуються такі, як «убивство» або «допомога в здійсненні самогубства». Українське законодавство не визнає правомірність евтаназії і кваліфікує її як злочин.

25.01.2012 р. ПАРЄ прийняла резолюцію «Захист прав та гідності людини з урахуванням раніше висловлених побажань пацієнта», в якій зазначено, що «евтаназія, як навмисне вбивство, за допомогою дії або бездіяльності недієздатної людини в нібито її інтересах, повинна бути заборонена». Дана резолюція спрямована на визначення принципів, які мають застосовуватися в Європі, таких, як «заповіт за життя», або «завчасні вказівки». Раніше ПАРЄ у рекомендації «Про захист прав людини і гідності невеличково хворого і помираючого» наполягала на «забороні умисного позбавлення життя невеличково хворої або вмираючої людини». ПАРЄ і держави-члени Ради Європи продовжують засуджувати евтаназію і суїцид, що асистується.

У законодавстві України взагалі не використовується термін «евтаназія». Вказується лише на заборону задоволення прохання фізичної особи про припинення її життя, без застосування самого терміну (ч.4 ст.281 Цивільного кодексу України).

Виходячи з вищевикладеного, можна зробити висновок, що проблема евтаназії не повинна розв'язуватися тільки на національному рівні; міжнародні органи також мають впливати на подальший її розвиток. У зв'язку з важливістю питання вважаємо за уніфікувати правові норми у цій сфері, що дозволить мати ту прозорість, яка є неодмінною умовою прав людини й людської гідності. Саме для цього потрібно якнайширше обговорення порушеної проблеми як на національному, так і на міжнародному рівнях.

Список використаних джерел

1. Гришук В. К. Евтаназія в теорії і практиці зарубіжних держав і в Україні / В.К. Гришук, К. Б. Марисюк // Митна справа. - 2012. - № 6. - С. 75-83.
2. Что такое эвтаназия от древности до наших дней // Тема дня [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.temadnya.ru/spravka/30apr2002/1288.html>.
3. Europe Belgium Legalizes Euthanasia // BBC News Service (Europe) // [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/1992018.stm>.
4. Netherlands legalizes mercy killing // BBC News Service (Europe) // [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/1736990.stm>.
5. Parliamentary Assembly. Council of Europe. Euthanasia, Doc. 9898 // [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://assembly.coe.int/main.asp?Link=/documents/workingdocs/doc03/edoc9898.htm>.